

Kartägarens ansvar

Att ta fram en orienteringskarta

Ingen förening eller juridisk person har ensamrätt till att rita en karta över ett terrängområde eller kan hindra någon annan förening eller person att rita en karta. Men med tanke på det arbete och de kostnader som är förknippade med kartframställning, är det för svensk orientering ekonomiskt oförsvarbart att rita fler kartor över samma område. Detta faktum och vikten av att inte äventyra de överenskommelser som är gjorda med markägare, jägare, kommunen, Länsstyrelsen och eventuella andra intresseorganisationer, gör att vi ska ha respekt för rätten till ett kartområde och följa SOFT:s och StOF:s riktlinjer inklusive kartnormer för kartritning.

Orienteringssportens fyra olika grenar, Orienteringslöpning, Skidorientering, Mountainbikeorientering och Precisionsorientering, har olika kartnorm. Detta innebär att respektive gren och i Orienteringslöpningens fall även sprintdistansens speciella karta, ska registreras separat. Att det finns en SkidO-karta eller OL-karta innebär inte att man med automatik har karträtt även för MTBO, PreO eller sprintdistanskarta eller vice versa. Registrering ska alltså göras för respektive kartprodukt var för sig.

Nedanstående text gäller för Orienteringslöpning och kartor som ska framställas enligt ISOM 2017, orienteringslöpning i skogsterräng. Texten gäller även för sprintkartor, kartor som ska följa ISSOM 2019, om inte annat anges. Speciella anvisningar för sprintkartor finns i bilaga 1.

Kartägarens rollbeskrivning/ansvarsområden, Orienteringslöpning

Endast förening eller sammanslutning av föreningar som är medlem i SOFT och StOF kan ha karträtt/äganderätt av en kartprodukt som ska användas för SOFT/StOF-sanktionerad tävlingsverksamhet.

Som kartägare är man ansvarig för att kartan framställs och underhålls på ett ansvarsfullt sätt och i samklang med Svensk Orienterings regler och anvisningar. Med detta, följer ett antal roller och ansvar enligt nedan. I grunden handlar det om att kartägaren ska producera och förvalta orienteringskartor inom ett registrerat terrängområde och med detta följer både rättigheter och skyldigheter.

Kartägaren ska:

*Ha goda kunskaper i kartframställning och gällande kartnorm, ISOM 2017 och ISSOM 2019.

*Ha goda kunskaper om mark- och viltfrågor

*Kvalitetssäkra kartprojekt genom att säkerställa att alla samråd, tillstånd och andra överenskommelser är genomförda så att kartan kan användas för tävlingsverksamhet och/eller träningsverksamhet

*Upprätta långtidsplaner för kartanvändningen. Planen bör vara rullande med 3-5 års horisont och ta höjd för både tävlingar och stockholmsdistriktets behov av träningsområden.

*Samråda med StOF, Länsstyrelsen, markägare/fastighetsägare inför nykartering och mer omfattande revidering

*Skapa och vidmakthålla goda relationer med intressenter, såsom markägare, arrendatorer, jakträttsinnehavare (kartor i skog). Exempelvis genom återkommande informationsmöten om kommande aktiviteter

*Upprätta och ajourhålla förteckning över markägare, arrendatorer, jakträttsinnehavare (kartor i skog) och tillhandahålla dessa till arrangörer av tävlingar/träningar. Förteckningen ska innehålla kartor med fastighetsgränser, jakt-, och arrendegränser. Vilka som är väghållare ska också framgå av förteckningen. Naturvärden som kan påverka kartans användning ska framgå på de kartor som förteckningen är kopplad till.

*Ta fram, dokumentera och delge arrangör eventuella överenskommelser med markägare/fastighetsägare, arrendatorer och jakträttsinnehavare (kartor i skog).

*Stödja arrangör vid planering av arrangemang och träningar. Medverka och ha en central roll vid samråden inför arrangemang.

*Motta och förvalta arrangörs erfarenheter från nyttjandet av kartan. Gjorda erfarenheter ska alltid komma till nytta för kartägaren.

1. Tidplaner och Kvalitetssäkring

(avvikelser gällande sprintkartor behandlas i bilaga 1)

Kvalitetssäkring av ett kartprojekt innebär först att det finns en **långsiktig planering av de arrangemang och träningsaktiviteter som föreningen/kartägaren tänker sig genomföra i aktuellt terrängområde framöver.**

Olika typ av arrangemang ställer olika krav på kartan och terrängområdet. Till exempel ställer ett nationellt arrangemang med 500-1000 deltagare höga krav på tävlingsarenan med parkering mm. Ytterligare en viktig punkt är ungdomsbanan. För att uppnå rätt svårighet på en ungdomsbana är terrängvalet avgörande, kartområdet måste därför innehålla förutsättningar för planbilsorientering.

Föreningens kvalitetssäkring av kartproduktionen innebär två tidplaner som sträcker sig ca fem år fram i tiden.

A. En plan för tävlingsarrangemang, arrangemangsplanen, och då menas alla större arrangemang från klubbmästerskap och större. Av den planen ska det framgå vilka arrangemang som ska nyttja föreningens olika kartor. Planen kan även innebära att ett samarbete och samplanering med andra föreningars tränings och tävlingsverksamhet måste göras. I Stockholm är det StOF som styr distriktets tävlingsplanering, varför samverkan mellan kartägaren och StOF måste ske.

I förlängningen innebär långtidsplaneringen för tävlingar att man som kartägare får en bra bild av hur kartområdet kommer nyttjas och det går att styra belastningen på ett kartområde över tid. Från mark och viltsynpunkt bör målet vara att ha så liten belastning som möjligt, alltså att sprida antalet aktiviteter för att minimera störningen som arrangemang av olika storlek och karaktär innebär.

I och med arrangemangsplanen kan kartägarens/föreningens kontaktperson ge berörda markägare och jägare (kartor i skog) besked med lång framförhållning.

B. Den andra tidplanen är en **plan över föreningens kartproduktion, kartproduktionsplanen**, som också måste ha en framförhållning på minst fem år. Med denna planering finns bra förutsättningar till att upphandla kartritarresurser och hinna ta fram alla de underlag som behövs för ansökan om kommunala bidrag eller motsvarande.

Planering av arrangemang och kartproduktion (A och B ovan) ingår i föreningens strategiarbete och ska givetvis beslutas i styrelsen.

Kvalitetsplan

Med stöd av de två tidplanerna som beskrivs ovan upprättas en **kvalitetsplan** för varje kartområde föreningen har. Här tar man alltså hänsyn till vilka arrangemang och aktiviteter som planeras på kartan. Rubriker i kvalitetsplanen kan vara ”samråd mark och jakt”, ”lämpliga målplatser”, ”resultat av genomförda markägarkontakter” med mera. Listan blir lång och många av punkterna handlar om ekonomi, varför det finns starka skäl att tänka till tidigt.

Kvalitetsplanen redovisas av den grupp i föreningen som hanterar kart och markfrågorna för klubbens styrelse, som därefter tar beslut om igångsättning med projektet.

För att en karta ska godkännas att använda för tävlingsverksamhet i Stockholm, och därmed få ett godkännandemärke, ”SOFT godkänd tävlingskarta”, ska punkterna som beskrivs nedan vara genomförda, samt kvalitetskontroll av det tekniska kartritandet vara utfört.

2. Rätten till ett kartområde och upphovsrätt

Rätten till att ta fram och ha upphovsrätten till en karta, innebär inte bara en rättighet utan också en skyldighet att underhålla kartan och se till att orienteringsaktiviteter på kartan sker så att markägarens/fastighetsägarens intressen inte skadas. Karträtt/upphovsrätt innebär alltså ett ansvar för att orienteringsverksamhet ska kunna bedrivas på kartan över tid, dels av egna föreningar, dels av andra orienteringsföreningar.

I Stockholm har vi begränsat med områden, varför det är nödvändigt att upprätthålla en livaktig orienteringsverksamhet i alla tillgängliga terrängområden. Därför ska kartägaren och StOF i samverkan göra en långtidsplan över framförallt tävlingsverksamheten på kartan.

StOF i samverkan med kartägaren kan besluta om att ett visst område ska avlysas/stängas under en period för att kunna ha terrängområden för framtida viktiga tävlingar, till exempel mästerskap, 25manna och 10MILA.

Upphovsrätten av den fysiska kartprodukten, till exempel möjligheterna att kopiera och sälja kartprodukten, styrs av lagar och annan juridik. Tas inte upp här. **Endast förening eller sammanslutning av föreningar som är medlem i SOFT och StOF kan ha karträtt över en karta som ska användas för SOFT/StOF-sanktionerad tävlingsverksamhet.**

3. a Registrering av kartritning

*Förening som avser framställa en orienteringskarta för orienteringstävlingar, oavsett typ eller form av karta och tävling, ska **innan arbetet startar** registrera kartprojektet och terrängområdet hos StOF. Registreringen ska innehålla nedanstående information:

- a. Områdets omfattning
- b. Vilket grundmaterial som kommer att användas
- c. Vilken huvudsaklig skala kartan skall produceras för
- d. Vilken ekvidistans kartan skall få
- e. Vilken rekognosör som kommer att anlitas
- f. Hur projektet finansieras, inkl. finansiering av StOF-kvalitetssäkring enligt avsnitt 6 nedan.

*Förening som avser framställa en karta ska före arbetets början **alltid samråda** med berörda markägare/fastighetsägare och jakträttsinnehavare (kartor i skog). För kartor över skogsterräng ska Länsstyrelsen ges möjlighet att yttra sig om kartprojektet. När detta är gjort ska samrådsarbetet redovisas till StOF tillsammans med en ansökan om slutlig registrering.

*OF får normalt inte verkställa en slutlig registrering av en karta över ett skogsområde **innan Länsstyrelsen har lämnat sina anvisningar och råd.**

*Från det datum ansökan godkänts och registrering skett ska **kartan vara klar inom tre år från registreringsdatumet.**

***Godkänd karta har en registreringstid på fem år.** Därefter ska kartägare som vill behålla karträtten göra en omregistrering.

Vid omregistreringen ska kartägaren redovisa vilka tävlingsarrangemang som är genomförda på kartan och vilka revideringar som genomförts under femårsperioden, samt redovisa en plan för arrangemang och revideringar.

*Om kartan inte används för tävlingsverksamhet (När-, Distrikts-, eller Nationell tävling) inom femårsperioden kan StOF besluta om att karträtten förverkas/dras tillbaka. Annan förening har då rätt att inregistrera terrängområdet enligt punkterna ovan.

*Rätten till att ta fram kartan kan **förverkas om rekognoseringsarbetet ej har påbörjats inom 2 två år.**

*Ett **förnyat samråd** med markägare, jägare och i vissa fall även Länsstyrelsen, bör ske före revidering av en **karta som varit vilande i mer än fyra år.**

***Tävlings-**, och organiserad tränings**verksamhet** på en karta över ett registrerat kartområde beslutas av kartägande förening. Tävling **i samråd med StOF.**

3. b Rätten till att rita en karta över ett område som annan förening har karträtt.

Ett område där det finns en karta, men kartan inte har uppdaterats eller använts i tävlingsverksamhet på fem år eller mer, är öppen för registrering av annan förening. Innan ny registrering sker, ska dock ägarförening av befintlig karta alltid få möjlighet att redogöra för vilka planer som finns på nykartering eller revidering. Planerna ska redovisas till StOF som sedan beslutar vem som har rätt att rita nytt eller revidera.

Om det uppkommer tveksamheter eller konflikter, ska StOF hjälpa till och tillsammans med parterna försöka hitta lösningar. Om tvist uppstår avgör StOF slutgiltigt vem karträtten ska tillfalla.

Även om området är beläget i ett annat distrikt sker registrering i det egna distriktet. Registreringen verkställs först när grann-distriktet lämnat sitt medgivande.

4. Samråd och samrådsbrev (nyttjanderättsavtal)

*Innan ett kartområde kan registreras och godkännas att kartera, ska samråd genomföras med markägare och jakträttsinnehavare (kartor i skog) samt Länsstyrelsen.

*Både markägare och framförallt jakträttsinnehavare förändras med åren och samråd ska därför ske även vid revidering av kartor om det gått ett antal år sedan föregående samråd gjordes.

*Samråd och överenskommelser kan variera stort. I vissa fall kan man ha en skriftlig överenskommelse som övergripande reglerar orienteringen. I slutänden bygger överenskommelserna på förtroende.

*Föreningen ska visa respekt för markägarnas intressen och följa de överenskommelser som är gjorda. Gäller även i de fall kartägaren lånar ut kartan till annan förening för träning eller tävling.

*Tävlingsreglerna tar upp vad som gäller för samråd och hänsyn vid tillgången till ett tävlingsområde. Orienteraren är gäst i naturen. Vi springer i markerna på allemansrättslig grund men får aldrig glömma att allemansrätten även innebär en skyldighet att ta vederbörlig hänsyn till både växt- och djurliv liksom till andra markintressen. Ett gott förhållande till vår omvärld skapar förutsättningar för framtida tillgång till marker för träning och tävling. Vid arrangemang i stadsmiljö gäller andra regler, se bilaga 1.

*Miljöbalken lyder inledningsvis: ”Naturen utgör en nationell tillgång som skall skyddas och vårdas. Den är tillgänglig för alla enligt allemansrätten. Envar skall visa hänsyn och varsamhet i sitt umgänge med naturen.”

*Enligt Naturvårdsverkets allmänna råd ska Länsstyrelsen informeras i god tid inför kartritning och arrangemang som förväntas samla fler än storleksordningen 150 deltagare. Information ska även lämnas inför mer omfattande revidering av befintlig karta som inte använts på lång tid (mer än 5 år).

Exempel på samrådsbrev (nyttjanderättsavtal) finns i bilaga 2

5. Avtalsskrivning med kartritare och beställning av laserdata

Avser föreningen lämna rekognoserings-/digitaliseringsarbetet till en kartritare som mot betalning utför arbetet, bör skriftligt avtal avseende genomförande och upphovsrätt tecknas.

Ett standardavtal för kartritning, inkl. upphovsrätt, finns framtaget och finns på Svenska Orienteringsförbundets hemsida, under rubriken *Kartframställning*.

Avser föreningen själva rita kartan i klubben kan det behöva tas fram grundmaterial i form av laserdata. Denna beställs hos Lantmäteriet via ett speciellt beställningsformulär.

6. Kvalitetskontroll/kartkontroll

Kvalitetskontroll gäller för såväl nyproducerade som reviderade kartor. Syftet med kontrollen är att kartan ska följa ISOM 2017-2 alternativt ISSOM 2019 (IOF: s kartnormer), vilket i förlängningen borgar för att karta har en god läsbarhet och att karorna är likvärdiga över hela landet.

Vad, varför och hur?

Syftet med kontrollen är att kartan ska följa av IOF fastställd kartnorm. Det innebär en karta med hög läsbarhet och terrängförståelse, samt likvärdiga kartor över hela landet.

Kontrollen är uppdelad i en terrängkontroll och en teknisk kontroll som båda ska starta samtidigt som kartritningen och därefter utföras parallellt med kartritningen under kartprojektets gång.

Terrängkontroll

Terrängkontrollen innebär att det utförs en granskning av tolkningar och bedömningar i terrängen. Följande kontrolleras:

***Generalisering.** Att kartan är ritad i enlighet med kartnormen avseende generaliseringsgrad, dvs vilka objekt som tas med, respektive utelämnas, på kartan, samt hur de objekt som tas med på kartan redovisas för hög terrängförståelse. Utgångspunkten ska vara hur elitorienteraren uppfattar kartan i tävlingsfart.

***Lägesriktighet.** Att kartobjektens lägesriktighet stämmer, dvs att objekten ligger i rätt förhållande till varandra. Behöver objekt dras isär för bättre läsbarhet är det viktigare än lägesriktigheten mellan dem.

***Likformighet.** Att kartan håller en jämn nivå över hela området kartan täcker. Att ett terrängområde varierar i detaljrikedom innebär inte att minimimått och detaljeringsgrad ska variera, utan nivån ska vara så lika som möjligt över hela kartan.

Teknisk kontroll

Den tekniska kontrollen innebär att det utförs en kontroll av den ritade kartan i ett kartritningsprogram, utan tolkningar eller bedömningar. Följande kontrolleras:

***Ekvidistans.** Att grundekvidistans enligt kartnormen används.

***Teckenuppsättning.** Att korrekt teckenuppsättning används. Det innebär att rätt symboler i rätt storlek och tjocklek används. Teckenuppsättningen hittas på sidan över stöddokument och filer.

***Avstånd och mått.** Att minsta avstånd mellan symboler av samma färg, samt minsta storlekar på färgytor, är ritade enligt kartnormen.

***Hjälpkurvor.** Att användandet av hjälpkurvor följs enligt regler och intentioner i kartnormen för en bra överskådlighet. Hjälpkurvshöjd ovanför hjälpkurva är tillåtet.

***Digitalisering.** Att kartan är bra digitaliserad, bl. a. att höjdkurvor är jämna utan små hack och att uppehåll (skrap) för hjälpkurvor och stigar ligger på rätt ställe för bästa läsbarhet.

Enstaka avvikelser från kartnormen kan få förekomma på kartan, men systematiskt avvikande från kartnormen är inte tillåtet.

Val av kartkontrollant

Kartkontrollen utförs av en person, en kartkontrollant, med goda kunskaper inom kartområdet. Kartkontrollanten får inte vara samma person som har ritat kartan.

***För tävling inom nivå 1:** Kontrollen utförs av en kartkontrollant utsedd av SOFT i samråd med OF:s kartansvarig.

***För tävling inom nivå 2-3:** Kontrollen utförs av en kartkontrollant utsedd av OF:s kartansvarig.

Kartkontrollantens uppgifter

Kartkontrollantens uppgifter omfattar:

*Att tillse att kartprojektet bedrivs i enlighet med kartnormen, vilket innebär att utföra terrängkontroll och teknisk kontroll enligt beskrivning ovan, samt protokollföra eventuella avvikelser från kartnormen.

*Att ge rådgivning till kartprojektledare och kartritare.

*Att vid meningsskiljaktigheter mellan någon av parterna (kartbeställare, kartritare eller kartkontrollant) ta hjälp av SOFT (nivå 1) eller OF (nivå 2 och 3) för beslut.

*Att via ett signerat protokoll visa att kontrollen är utförd, att kartan följer IOF:s kartnorm och därmed är godkänd. Protokoll skickas in till SOFT (nivå 1) eller OF (nivå 2 och 3) för att erhålla godkännandemärke.

*StOF skall för varje projekt utse godkänd kartkontrollant. Kartkontrollanten utses när kartprojektet registrerats.

*Kartkontrollantens arbete skall bekostas av kartritande förening, projektet. För perioden 2020 är den beräknade kostnaden för detta 3000 kr/karta för skogskartor, 2000kr/karta för sprintkartor. Kostnaden inkluderar resor samt två terrängbesök.

*Kartproducenten skall till utsedd kartkontrollant skicka in ett kartprov när 0,5 km² har färdigställts.

*Kartkontrollanten skall genomföra terräng och rittekniks kontroll när en halv km² av kartan är färdigställd, samt återkoppla resultatet till producerande förening och utsedd rekognosör.

*Kartkontrollanten skall genomföra terräng och rittekniks kontroll när en hela kartan är färdigställd, samt återkoppla resultatet till producerande förening och utsedd rekognosör.

* Efter utförd kontroll ska kartkontrollanten, via ett signerat protokoll, visa att kontrollen är utförd, att kartan följer IOF:s kartnorm och därmed är godkänd. Protokoll skickas in till SOFT (nivå 1) eller OF (nivå 2 och 3) för att erhålla godkännandemärke. OBS för tävlingar inom nivå 1 så skall även SOFT efter StOF's godkännande godkänna produkten innan godkännandemärke erhålls.

7. Godkännande och godkännandemärke

SOFT:s tävlingsregler anger nedanstående:

Godkänd karta

***För tävling inom nivå 1:** Senast sex månader före tävling ska protokoll, innehållande kartkontrollrapport och teknisk avvikelse rapport, skickas till SOFT med kopia till OF:s kartansvarig. SOFT skickar godkännandemärke för tävling inom nivå 1 och OF:s kartansvarig tilldelar kartan ett registreringsnummer.

***För tävling inom nivå 2-3:** Senast sex månader före tävling ska protokoll, innehållande kartkontrollrapport och teknisk avvikelse rapport, skickas till OF:s kartansvarig. Kartansvarig skickar godkännandemärke för tävling inom nivå 2-3 och tilldelar kartan ett registreringsnummer.

För att en kartprodukt ska kunna godkännas och registreringen ska bli slutgiltig, ska punkter 1-4 och punkt 6 ovan vara uppfyllda och dokumenterade.

När OF fått in alla aktuella handlingar och kvalitetsgranskningen har utfallit positivt utfärdar OF ett godkännandemärke. Godkännandemärket ska anbringas på alla tryckta/utskrivna versioner av kartan, både för träning och tävling.

Att tänka på när kartan är klar att tryckas/skrivas ut:

*Det ska framgå på kartan vem eller vilka som har ritat kartan.

*På kartan ska det framgå vem som har upphovsrätten till kartan (är kartägare) och eventuella kontaktuppgifter. På kartan ska det också framgå vem som utfört kvalitetsgranskningen (varit kartkontrollant).

*Att intressenter såsom markägare, jägare mfl får erforderligt antal kartor för eget bruk och även informeras om framtida aktiviteter och arrangemang.

Bilaga 1:

Godkännandeprocess för sprintkartor

Under framtagande

Godkännandeprocessen för sprintkartor följer i huvudsak samma rutiner som för kartor i skogsterräng. Samrådsprocessen ser dock annorlunda ut, till exempel är inte samråd med jägare aktuellt när vi talar om sprintkartor i stadsmiljö. Där blir i stället tillståndsinhämtning hos fastighetsägare och polis aktuellt och en förutsättning för att kunna genomföra arrangemang på kartan. Av den anledningen måste kontakter och tillstånd inhämtats hos de strategiskt viktigaste fastighetsägarna innan registrering av kartprojektet görs och rekognosering kan påbörjas.

Bilaga 2:

Exempel på samrådsbrev (nyttjanderättsavtal)

Till Berörda markägare och jakträttsinnehavare

ANGÅENDE PLANERAT KARTPROJEKT

Brusbäckens OK planerar att framställa en orienteringskarta i ett område öster om riksväg 117. Kartan är tänkt att användas för klubbens tränings- och tävlingsverksamhet. Vi har förberett projektet genom att upprätta en förteckning på alla markägare och jakträttsinnehavare inom området. Våra planer är nu att ta personlig kontakt med samtliga och bestämma en dag, när ett par av våra medlemmar får göra ett besök hos er. Då berättar vi mer i detalj om våra planer samt lyssnar till era synpunkter eller önskemål. Vår ansvarige för kartprojektet, Bror Brusback, tel. 0123-456789, kommer att ta kontakt med er de närmaste dagarna för att diskutera en lämplig dag och tidpunkt för vårt besök.

Med vänlig hälsning

Nils Nilsson
ordförande, Brusbackens OK

Exempel på brev till markägare som inte är bosatt på orten

Till...

ANGÅENDE PLANERAT KARTPROJEKT

Bäste xxx...

Brusbäckens OK planerar att framställa en orienteringskarta över området som vi ringat in på bifogad karta. Kartan planeras att användas för klubbens tränings- och tävlingsverksamhet. Vi bifogar en 5-årsplan över vår verksamhet. Innan projektet påbörjas kommer vi, i enlighet med de bestämmelser vi har att följa, att samråda med samtliga markägare samt låta Länsstyrelsens naturvårdsenhet pröva om området - från allmän naturvårdssynpunkt - är lämpligt att kartera. Rekognoseringsarbetet för kartan beräknas starta i augusti XXXX och färdigtryckt karta räknar vi med blir klar till den tävling vi planerar att arrangera i april XXXX.

Brusbäckens OK är tacksam för synpunkter och önskemål på vart projekt och vi lämnar gärna ytterligare information. Kontakta i sa fall Bror Brusback, Ågatan 1, 123 45 Brusbacken. Tel. 0123-45 67 89. Vi kommer att ta en telefonkontakt med er de närmaste dagarna.

Vi bifogar en foldern som beskriver vår idrott och de regler som gäller.

Med vänlig hälsning

Nils Nilsson
ordförande, Brusbackens OK